

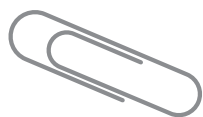
MILAN JAKOBEK

Z KOSTARIKY NA KUBU,

chceš-li dostat přes hubu

nakladatelství
BOURDON

2 Kostariky
na Kubu,

chceš-li dostat
přes hubu

Milan Jakobec

nakladatelství
BOURDON

Z KOSTARIKY NA KUBU, CHCEŠ-LI DOSTAT PŘES HUBU

Copyright © Milan Jakobec, 2025

České vydání © Bourdon, 2025

Obálka © Jiří Dvorský

ISBN: 978-80-7611-274-2

Tuto knihu věnuji **Alexisi Rodríguezovi** alias Unčímu,
který zpívá legendy kmene Ngöbe po rockových klubech,
a **Lauře Pollán**, statečné mluvčí Dam v bílém,
jejíž smrt čeká na vyšetření.

Za poskytnutí fotografií děkuji Ivanu Pilipovi,
Vladimíru Žáčkovi, Tereze Kunické, Filipu Vurmovi,
Pravoslavu Tomkovi a Sixtu Botomu Kotarimu. Za jejich
úpravu pak děkuji Miroslavu Haškovi.

Obsah

Úvod	10
1. část KOSTARICKÁ PURA VIDA	14
Kostarické zvláštnosti	19
Kostaričané – jejich zvyky, dějiny a hrdinové	24
Cesta kolumbijského kokainu	31
Zajímá vůbec někoho, co se děje v Kostarice?	34
A co naše vláčková diplomacie?	43
Čeští defraudanti v Belize	47
Mé další středoamerické země	51
Moravští indiáni v Nikaragui	54
Má kytarová diplomacie	63
Kostarika a sňatková diplomacie	67
Jak v Kostarice zachránit indiány před vymřením?	71
Netrpělivý indián, nebezpečný indián	89
Tajemné Akademické centrum	92
Legendy indiánského kmene Ngäbe	98
2. část ROZCHOZENÁ HAVANSKÁ SMRT	118
Z Kostariky na Kubu	121
Stručný nástin česko-kubánských vztahů	123
Malá rodinná anamnéza	128
Zlatý věk československo-kubánských vztahů a jeho konec	134
Když se ze spojence stane nepřítel	136

Havlův boj za lidská práva na Kubě	143
Čekání na kubánský souhlas	149
Tradice politického banditismu na Kubě	153
Co mám na Kubě vůbec dělat?	157
Z hlídače loretánského pokladu hlídačem pokladu státních frekvencí	159
Jak dostala licenci TV NOVA	168
Projekt je jen kus papíru	172
Mýtus šťastného ostrova	175
První projížďka Havanou	177
Druhá projížďka Havanou	181
Kuba, ráj kempingu	183
Literární autostop	186
Disidenti na Kubě	188
Marzenka	194
Vězni Černého jara	197
Dámy v bílém	200
Laura Pollán	205
Básníci na Kubě	207
Trova	218
Havana	221
Doutníky z lidských slzí	224
Suchá noha / mokrá noha	226
Kdy to na Kubě konečně praskne?	230
Kdo dostane z kubánského kriminálu vězně Černého jara?	236
Hladovkáři	237
Coco Fariñas	240
Audience u kardinála	243
Propuštění Elíase Bisceta	248

V nemocnici Cira García	255
Steroidy	266
Politické masáže s Betty	271
Škodlivý plevel nevyhubíš	279
Loretánská monstrance pro Lauru	292
Epilog	296
Havanský syndrom	303
Doslov	306
Další vývoj na Kubě	307
Obrazový deník	312

Úvod

Nikdy jsem si nemyslel, že budu umírat na Kubě. Ochrnutý a připojený na přístrojích. Úředně onálepkovaný jako kumpán teroristů a obklopený doktory a sestrami, kteří zřejmě dostali za úkol mě zabít. Před tím ale mají budit zdání, že se mě pokoušejí vyléčit, a přitom mě mají ještě hodně potrápit. Je to taková nemocniční forma mučení. Už Stalin rozhodl, že některé jeho nepřátele je třeba místo do gulagu poslat do blázince, protože jejich zločiny proti revoluci si nemohl vymyslet nikdo jiný než šílenec.

Bolest v ochrnutých nohou je občas tak silná, že se nedá vydržet. V jedné ruce mám zabodnutou kanylu, kterou do mě proudí steroidy, na druhé ruce mám zas jakýsi klipec, který mi snímá tep nebo okysličuje krev, možná i oboje. Z mravenčících rukou jako by mi z těla prýštila ven energie, možná ona životní energie, kterou Indové nazývají prána. Připadám si jako nafukovací balón, ze kterého někdo vytáhl špunt. Když mě posadí, nejsem schopen už ani sedět, natož si přehodit nohu přes nohu, jak po mně doktoři chtějí. Mohou mi klepat do brňavky třeba krumpáčem, noha je mrtvá a ani se nehne. Včera mi ukázali snímky mého mozkomíšního moku. Prý za vše mohou mé bílé krvinky, které zšílely. Vždy jsem si myslel, že bílé krvinky jsou bílé. Nechápu, jak

mi jejich řáděním mohl mozkomíšní mok zčernat. Když jsem byl malý, maminka mi při mých častých angínách vykládala, že nemoc je bitva mezi hodnými a zlými muži. Když jsem byl trochu větší, což bylo v epoše sovětských filmů o Velké vlastenecké válce, tak jsem v hodinách biologie pochytil, že těmi hodnými muži jsou míněny bílé krvinky a zlými muži různé fujtajblové bacily, bakterie a viry. Představoval jsem si, že se bílé krvinky vrhají na bacily jako Rudoarmějci na esesáky a za zvuků Prokofjevových symfonií je vždy rozšavlují. Jak se mám ale v současnosti, kdy lidské poznání značně pokročilo, což se projevuje i úbytkem sovětských vlasteneckých filmů na televizní obrazovce, smířit s tím, že jsem ochrnl kvůli přehnané autoimunitní reakci bílých krvinek? Tak co jsou vlastně zač ty bílé krvinky – hodní, nebo zlí muži? Někdy se i původně hodný člověk stane zlým, ale může se to stát krvinkám? Podle kubánských doktorů se moje bílé krvinky, v dobré vůli odstranit nějaký drobný zánět v těle, vrhly na obal míchy a celý ho ohlodaly. Ostré páteřní obratle mi teď při každém pohybu drhnou jeden o druhý. Proto mě záda tak strašně bolí. Od bolesti si navíc nemohu odpočinout, po koňských dávkách steroidů totiž nemůžu spát. Jenže jinak než steroidy se, aspoň podle názoru kubánských doktorů, postupné ochrnování při myelitis zastavit nedá. Pokud paralýza postoupí výš, přestanu dýchat a je po mně.

Už druhou noc ležím v posteli a zírám do stropu. Vzpomínám, jak umřel můj otec. Spal jsem ve vedlejším pokoji. Nad ránem jsem se vzbudil a uvědomil si, že neslyším jeho dech. Byl po operaci rakoviny hrtanu a slavík, kterého mu voperovali, v noci vydával chrčivé zvuky. Vešel jsem do ložnice rodičů a přesvědčil se, že tam leží už jen jeho studená mrtvola. Čekali jsme to, před týdnem ho srazilo auto. V hlavě měl hematoma, který se nedal operativně

odstranit. Mámu jsem nevzbudil, sedl jsem si vedle otce a čekal, až se máma probudí. Byla to nejdelší hodina mého života. Když se vzbudila, řekl jsem jí: „Mami, táta umřel.“

Máma se podívala na tátovu mrtvolu a řekla:

„A nešlo by to ještě nějak rozchodit?“

1. část

KOSTARICKÁ PURA VIDA

Věnováno Alexisi Rodríguezovi Gallardovi,
tajemníkovi posledního náčelníka kmene Ngäbe,
slepého dona Pedra

Kdo by se nechtěl podívat do Latinské Ameriky? Macchu Picchu, planina Nazca, Homolová hora, Copacabana, vodopády Iguazú, ale ruku na srdce, jeli byste na čtyři roky do San José v Kostarice? Jenže když se máte poprvé stát velvyslancem, moc si vybírat nemůžete. Velvyslancem chce být na ministerstvu zahraničí každý. A tak jsem roku 2005 odjel do deštných pralesů Střední Ameriky, zplnomocněn snášet tam všechna zemětřesení, hurikány a výbuchy sopek a vydávat se tam přitom za mimořádného velvyslance České republiky. Z prezidentské kanceláře jsem obdržel šestery pověřovací listiny podepsané prezidentem. Jedny jsem měl odevzdat jeho protějšku v kostarickém San José, ve kterém se nalézala česká ambasáda a rezidence, kde jsem měl bydlet. Další listiny byly určeny generálnímu guvernérovi Belize a prezidentům Panamy, Nikaraguy, Salvadoru a Hondurasu. Ve všech těchto zemích jsem měl být nerezidentním velvyslancem. Nevěděl jsem, jestli listiny, krásně vytištěné na přepychovém ručním papíře, budu mít komu předat. Ve Střední Americe totiž právě probíhala krize prezidentského systému. Prezidenti tam

bývávali všemocní páni, šéfovali vládě i vojsku, a tak se není co divit, že kradli jako straky a občas si prodloužili volební období vojenským pučem. Tak už to v banánových republikách chodí. V Kostarice právě zavřeli za korupci dva předchozí prezidenty, kteří se tam dlouho střídali u moci. Místo nich si do prezidentského křesla zvolili korupcí nedotčeného lékaře, který měl v televizi úspěšný pořad, jak léčit různé choroby. „Pane prezidente, to mazání, co jste mi poradil na bolavý hřbet, funguje,“ chválili ho občané v dopisech docházejících do prezidentského paláce. V Nikaragui měli zase prezidenta, který byl již za korupci a praní špinavých peněz odsouzen na dvacet let. Trest si odpykával v domácím vězení prezidentského paláce. Vládl zemi, ale kdyby si vyrazil z paláce na pivo do hospody, hned by ho natvrdo zavřeli do opravdového vězení. V Panamě rostly do výšky kokainové věže mrakodrapů financované drogovými barony. Prezident tam byl náladový. Předávání pověřovacích listin od cizích velvyslanců nesnášel. Tak se muselo čekat, až odjede na státní návštěvu do ciziny. Pověřovací listiny od všech netrpělivých velvyslanců, kteří dlouhé měsíce čekali, až je budou moci někomu předat, pak v jednom dni posbíral zastupující viceprezident. V Salvadoru zase nový prezident vyhlásil všem zločineckým gangům nesmlouvavou válku tvrdé ruky. Jediným výsledkem bylo, že do salvadorského hlavního města se už nikdo neodvažoval, protože v něm, i přes vládu prezidentovy tvrdé ruky, ostošest vraždily dětské gangy. Stačilo autem zastavit na červenou na křižovatce a měli jste to spočítané. Proto na červenou nikdo nezastavoval. V Hondurasu si zase zvolili prezidenta, který, jako Evo Morales v Bolívii, hodlal po staletích nadvlády kolonizátorů vrátit moc indiánům. Ne že by mu v žilách kolovala

indiánská krev, nebyl indián, jen populist. Stadión, na kterém přejímal prezidentskou šerpu, zdobily gypsové kopie sedmimetrových stél z mayského chrámu v Copánu. Pověřovací listiny u něho přednostně předávali velvyslanci oblečení v kožených kalhotách s trásněmi a ozdobení indiánskou čelenkou. Co jsem mohl nabídnout já? Přijít v kyjovském kroji, nebo ve slavnostní uniformě pražských kominíků?

Prezidentská krize ušetřila jen belizského generálního guvernéra. Ten zastupoval britskou královnu, formální hlavu státu. Jako ona spokojeně vydržel ve svém úřadu několik desítek let. Nikdo se ho nikdy nepokoušel svrhnout vojenským pučem, protože i v bývalých britských koloniích lidé dbají na dobré mravy, a ty nic takového nedovolují. Předání pověřovacek bylo v Belize snadné, stačilo půjčit si někde frak.

Když jsem odjížděl na svůj předchozí diplomatický post do Londýna, dostal jsem od nejrůznějších institucí hromadu nejrůznějších úkolů. Střední Amerika nebyla Londýn, představitelství českých úřadů, co by tam ode mě měly požadovat, byla značně omezená. Ministerstvo obchodu po mně chtělo, abych v Kostarice prosadil obnovení vlakové dopravy. Ministerstvo životního prostředí mi připomnělo české geology pracující na prevenci seismických nebezpečí v Nikaragui. Ministerstvo spravedlnosti mě zaúkolovalo, abych v džunglích Střední Ameriky vypátral Viktora Koženého i Borise Vostrého a docílil jejich vydání do České republiky. Jistě si pamatujete, že se jednalo o rozkradení majetku akcionářů Harvardských fondů. A to bylo vše.

Již humorista Karel Poláček upozornil, že pro malého českého člověka je středoamerická šíje poněkud neuchopitelnou krajinou. Na samém počátku jeho románu Michelup a motocykl

si čte účetní Michelup po nedělním obědě spokojeně noviny a dočítá se o zemětřesení v Nikaragui, které si vyžádalo tisíce životů. „Je přirozené, že v zemi, která nese tak výstřední jméno, hynou tisíce lidí,“ pomyslí si Michelup. A Karel Poláček dodává: „Účetní příliš nevěří v Nikaraguu, není v okruhu jeho představ.“ Po čase jsem zjistil, že nejen Nikaragua, ale celá Střední Amerika není v okruhu představ českých institucí, včetně mých nadřízených z MZV.

Kostarické zvláštnosti

Když v Kostarice přistáváte, hned si všimnete, co je tam odlišného. Pod vámi kouří sopky. Jejich úrodné svahy jsou pokryté deštným pralesem, který je tak hustý, že z výšky vypadá jako obří pole s brokolicí. Když se s vámi letadlo otočí k přistání, vůbec nevíte, jestli ta vodní plocha napravo je Atlantik a ta nalevo Pacifik, nebo jestli je to naopak. V Kostarice je prý víc odstínů zelené než v Irsku. Závlaha je vydatná, i když každé ráno je obloha modrá bez mráčku. Pak se po úbočí sopek lemu-
jících Centrální údolí začnou od Atlantiku šplhat bílé mráčky a ty postupně sopky zahalí. Odpoledne se ve tři hodiny, s přesností, že si podle toho můžete řídit hodinky, spustí déšť.

Říká se, že v Kostarice panuje věčné jaro. Teploty tomu odpovídají, po celý rok se pohybují mezi pětadvaceti a osmadvaceti stupni Celsia. Platí to pro oblast, kde žije většina obyvatel – uprostřed země na náhorní planině Centrálního údolí. Kostarika nemá čtyři roční období, vystačí si se dvěma, říkájí jim, pro nás dost překvapivě, léto a zima. Během jejich „zimy“ je u moře stabilně kolem 27 stupňů nad nulou, ale Kostaričané se nekoupou. Čekají na léto, které začíná v prosinci. Kostarický

ministr zahraničí Roberto Tovar nám jednou vysvětlil, že v Kostarice jsou roční doby tři. Léto, zima a období problémů s Nikaragou. Ty se prý také dostavují s železnou pravidelností. Léto, kdy teploty u moře přesahují 30 stupňů, má tu výhodu, že tolik neprší. V „zimě“ prší každý den, liják začne vždy kolem třetí hodiny odpoledne. Před kostarickým deštěm zvaným „aguacero“ vás neuchrání sebeširší deštník, sebelepší pláštěnka, liják je tak prudký, že se odráží od země. Za chvíli máte kalhoty promočené, jako kdybyste se počurali. Po celý rok je světlo do šesté hodiny, kdy padne dost znenadání tma. Pokud jste v té době na procházce v deštném pralese, cestu domů najdete těžko. Prales, zejména ten deštný, vysokohorský, je mimořádně hustý a neprostupný. Bez pomoci mačety se nikam nedostanete. Ale občas se prosekáte na překvapivá místa. Když například ve třicátých letech 20. století v těžko přístupném území v pohoří Talamanca zakládala severoamerická firma United Fruit Company banánové plantáže, narazila na stovky kamenných koulí roztroušených po okolí. Dokonale kulatých a zhotovených z tvrdé žuly. Nemohly pocházet z děl španělských conquistadorů, byly mnohem větší. Většina má průměr kolem metru. Ta největší, vystavená dnes v Louvru, má průměr 2,5 metru a váží 30 tun. Jsou dokonale kulaté, dokonale opracované, učiněná megalitická záhada. Pěstitele banánů ale koule nijak nezaujaly. Kdo by se zdržoval s takovou hloupostí, jako je archeologický průzkum? Společnost i přes protesty místních indiánů obehnila území plechovým plotem a nechala koule přikoulet na jednu velkou skládku. Když United Fruit Company po válce přesunula své působíště z Kostariky jinam, objevená skládka se stala populárním místem, kam si Kostaričané jezdili koule rozebírat. Obvykle

si vzali dvě a umístili je souměrně před vchod své venkovské farmy nebo svého domu ve městě. Nezahálely ani státní instituce, ministerstva či soudy. Koule svou majestátností a tajemným původem vynahradily to, co farmám, domům i vrcholným úřadům chybělo na výstavnosti.

Naštěstí pár koulí zbylo i pro Muzeum předkolumbovského umění v San José, kde jich několik můžete vidět i na trávníku před budovou. Jako kdyby si tam pár obrů dalo petanque. Stejně vysvětlení můžeme použít i pro celé prehistorické naleziště zlikvidované banánovou společností. Prehistoričtí obři tam s nimi hráli petanque nebo kuličky. Lepší vysvětlení nikdo nevymyslel. Archeologové jsou z kostarických koulí bezradní. Nevědí, ze kdy pocházejí, kdo je vyrobil, a vůbec už ne proč. Jen místní indiáni tvrdí, že koule jejich předků svým uložením vyznačovaly polohu souhvězdí na obloze. Vzhledem k tomu, že byly ze svých původních míst přikouleny na skládku, nemožnou to astroarcheologové ani potvrdit, ani vyvrátit. Každopádně se koule spolu s kostarickým praporem a hymnou staly vývěsním štítem kostaričnosti. Každý kostarický vlastenec miluje kulaté předměty. Dosvědčuje to i fanatické zaujetí Kostaričanů pro hru zvanou kopaná.

Co je v Kostarice také zcela odlišné, je značení poštovních adres. Možná znáte hit U2 *Where the streets have no names*. Ta písnička je zřejmě o Kostarice. Ulice tu opravdu nemají názvy, čísla domů neexistují. Adresa se obvykle udává ve formě směru a vzdálenosti od nějaké význačné budovy, velkého stromu nebo přírodní dominanty. Adresa naší ambasády byla například: *75 m jihozápadně od vchodu do Colegio Humboldt*. Není-li v blízkosti škola nebo kostel, může to být význačný strom. Adresa pak bude: *50 m na severozápad od velkého mangovníku*. Pokud

ten mangovník náhodou vyvrátí vichřice, adresa se změní a zní: 50 m na severozápad od velkého mangového stromu, který vyvrátila vichřice. Středoevropan je z toho zmatený. Když mě někdo pozval k sobě domů někam, kde jsem to neznal, vzal jsem si raději do auta desetimetrové pásmo a buzolu.

Zvláštní je pro Evropany i místní fauna. Dlouho jsme se divili, proč si náš domácí kocour Oskar neužívá ohrazenou zahradu na naší rezidenci. Když jsme ho tam i přes jeho drápavé protesty odnesli, očichal trávu a hned se po břiše a se sklopenými ušima plazil zpátky do domu. V předsíni jsme mu dokonce vysadili malé okénko, aby se mohl i v noci vyběhnout na zahradu vyčurat. Pak jsme se divili, když jsme občas v pokoji našli otevřenou cukřenku, z níž zmizely kostky cukru. Kocourek, co chodí mlsat cukr, kdo to kdy viděl? Až pak jsem jednou uviděl na zahradní zídce zvláštní zvíře. Mělo pruhovaný ocas a tvářilo se pohoršeně, jako někdo, kdo spatří na své zahradě vetřelce. Ihned jsem běžel konzultovat atlas zvířat a zjistil, že to je mýval. Beatles o něm mají písničku *Rocky Raccoon*, já ho ale předtím neviděl ani v ZOO. Když jsem se o mývalech terORIZUJÍCÍCH našeho malého kocourka Oskara, pojmenovaného po kostarickém prezidentovi Oskaru Ariasovi, zmínil libanonskému honorárnímu konzulovi, tento milý přátelský stařík mi půjčil speciální sklopec, který prý sám úspěšně používá k odchytu mývalů. Sklopec jsem umístil na zahradě. Otevřel jsem dvířka, která se měla sklopit a mývala uvěznit, vložil dovnitř kus voňavého sýra a čekal. Večer nic, ale ráno byla dvířka sklopce zavřená. S jásotem jsem vítězně seběhl dolů. Ve sklopce ale nebyl ani mýval, ani sýr. Když se to třikrát opakovalo, sklopec jsem vrátil libanonskému majiteli. Pochopil jsem, že ta zvířátka, kterým někdo říká přerostlé krysy, jsou pěkně fikaná.

Zatímco pan Mýval krade sýr, paní Mývalová mu drží dvířka od sklopce. Sklopec se proměnil v mývalí alimentální budku.

Kostarika se tváří mírumilovně, žije z cestovního ruchu, láká turisty na věčné jaro, mývaly, nosály a nejširší sortiment přírodní zeleně, do turistických prospektů se ale nedostanou informace o častých zemětřeseních a erupcích vulkánů. Pokud se o nich zmíní, pak jen jako o scénické podívané pro turisty, stejně bezpečně jako ohňostroje nad Neapolským zálivem. O tom, že do roku 1910 bylo hlavním městem Kostariky město, neopatrně nazvané Kartágo, se v prospektech moc nepíše. Museli by vám totiž sdělit, že bylo i s barokní katedrálou zničeno zemětřesením. V prospektech vás instruují, kde všude se v národních parcích můžete projít panenskou džunglí, ale mlčí o tom, že tam žijí ti nejedovatější tvorové naší planety. Na některých to hned poznáte, třeba na syčivých a kousavých hadech, do kouzelně zbarvené malinké žabičky indigové, přezdívané žabička džínová, byste to ale opravdu neřekli. Jed z jejího miniaturního tělíčka je tak vydatný, že z něj indiáni dokázali vyrobit desítky smrtelně jedovatých šípů.

Nedivme se, že Kostaričané, kteří s nebezpečnými tvory a přírodními katastrofami musí na rozdíl od turistů žít celý život, jsou národem tuze nábožným. Na nedělních bohoslužbách jsou kostely plné věřících. Přestože mají varhany, v kostelech obvykle hrají nábožné písně na kytary. Každoročně 2. srpna se koná celonárodní mariánská pouť k bazilice v Kartágu, nově postavené po zemětřesení v roce 1910, s účastí kolem dvou milionů poutníků, což je polovina obyvatel Kostariky. K bazilice jdou i ze vzdálených míst pěšky, uvnitř baziliky se k oltáři se zázračnou soškou Madony zvané pro svou černou barvu „Negrita“ sunou po kolenou. Nápis „Entrada de rodillas“ znamená, že vstup je možný jen po kolenou.